УДК 37.035.01. 23

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5\(5\)-429-440](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5(5)-429-440)

Криворучко Ірина Яківна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29000, тел.: (067) 405-09-63, e-mail: krivir25@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0149-8512>

Мірошніченко Валентна Іванівна доктор педагогічних наук, професор, начальник кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29000, тел.: (0382) 65-64-83, e-mail: mvi_2016@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АНДРАГОГІКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню принципів андрагогіки в організації педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Освітні науки в прикордонній сфері».

Авторів цікавить засвоєння вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності. Вони розглядають педагогічну практику як різновид практичних занять для майбутніх докторів філософії. Педагогічна практика, на їх думку, створює для ад'юнкта (того, хто навчається) ситуації наближеної до реальності, коли в майбутній діяльності він буде тим, хто навчає.

Автори вважають, що з урахуванням вікового фактору, досвіду діяльності переважної більшості ад'юнктів на керівних посадах, досвіду роботи з персоналом, вважаємо необхідним враховувати такі принципи андрагогіки в організації педагогічної практики їх педагогічної практики:

принцип використання позитивного досвіду професійної діяльності в прикордонній сфері;

принцип коректування умінь, переконань та установок, що перешкоджають розвитку та удосконаленню;

принцип індивідуалізації з урахуванням специфіки тих навчальних дисциплін, викладання яких в подальшому є найбільш ймовірним;

свідоме ставлення здобувача до виконання завдань педагогічної практики;

принцип безперервності актуалізації результатів педагогічної практики – їх швидке застосування в професійній діяльності.

З урахуванням принципів андрагогіки педагогічна практика ад'юнктів як здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Освітні науки в прикордонній сфері» може проходити у формах: проведення практичних (лабораторних, семінарських) занять згідно затвердженого індивідуального плану педагогічної практики ад'юнкта; участі у розробленні різних видів навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни; підготовки ділових ігор, кейсів і матеріалів для практичних робіт, складання контрольних завдань і тестів; перевірки контрольних робіт, рефератів курсантів; відвідування занять досвідчених викладачів фахових дисциплін; керівництва науково-дослідною роботою курсантів; проведення консультацій з курсантами.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, ад'юнкти, педагогічна практика, освітньо-наукова програма «Освітні науки в прикордонній сфері», андрагогіка, принципи андрагогіки, освітні компоненти.

Krivoruchko Irina Yakivna PhD in Pedagogy, Senior Lecturer, Department of Psychology, Pedagogy and Socio-Economic Disciplines Department, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Shevchenko St., 46, Khmelnytskyi, 29000, tel.: (0382) 65-64-83, e-mail: krivir25@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0149-8512>

Miroshnichenko Valentina Ivanivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Psychology, Pedagogy and Social and Economic Disciplines Department, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Shevchenko St., 46, Khmelnytskyi, 29000, tel.: (0382) 65-64-83, e-mail: mvi_2016@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>

APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF ANDRAGOGY IN THE ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL PRACTICE OF HIGHER EDUCATION DOCTORS

Abstract. The article is devoted to the substantiation of the principles of andragogy in the organization of pedagogical practice of graduates of the degree of Doctor of Philosophy under the educational-scientific program "Educational sciences in the border area".

The authors are interested in the acquisition of skills by an adult subject in the learning process. They consider pedagogical practice as a kind of practical training for future doctors of philosophy. Pedagogical practice, in their opinion, creates for the adjunct (learner) a situation close to reality, when in future activities he will be the one who teaches.

The authors believe that taking into account the age factor, the experience of the vast majority of associate professors in management positions, experience with staff, we consider it necessary to consider the following principles of andragogy in the

organization of pedagogical practice of their pedagogical practice:

the principle of using positive experience of professional activity in the border area;

the principle of adjusting skills, beliefs and attitudes that hinder development and improvement;

the principle of individualization taking into account the specifics of those disciplines, the teaching of which in the future is the most likely;

conscious attitude of the applicant to the tasks of pedagogical practice;

the principle of continuity of updating the results of pedagogical practice - their rapid application in professional activities.

Taking into account the principles of andragogy, the pedagogical practice of associate professors as graduates of the degree of Doctor of Philosophy under the educational-scientific program "Educational Sciences in the Border Sphere" can take the following forms:

conducting practical (laboratory, seminar) classes according to the approved individual plan of pedagogical practice of the associate professor; participation in the development of various types of educational and methodological support of the discipline; preparation of business games, cases and materials for practical work, preparation of control tasks and tests; checks of control works, abstracts of cadets; attending classes of experienced teachers of professional disciplines; management of research work of cadets; conducting consultations with cadets.

Keywords: PhD students, adjuncts, pedagogical practice, educational-scientific program "Educational sciences in the border area", andragogy, principles of andragogy, educational components.

Постановка проблеми. У Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького здійснюється надання освітніх послуг для офіцерів-прикордонників за освітньо-науковою програмою «Освітні науки в прикордонній сфері». Педагогічна практика є важливою та необхідною складовою освітнього процесу. Під час педагогічної практики, з одного боку, поєднуються теоретичні та практичні аспекти підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. З іншого боку, відбувається формування творчого ставлення аспіранта (у нашому випадку – ад'юнкта[1–2]) до майбутньої діяльності.

Метою проведення педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії є набуття ними навичок практичної педагогічної (навчальної та науково-методичної) діяльності у закладі вищої освіти (вищому військовому навчальному закладі), а також поглиблення теоретичних знань та практичних навичок зі спеціальності, набутих як під час засвоєння інших компонентів освітньо-наукової програми, так і з досвіду попередньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами аналізу досліджень і публікацій доходимо висновку про достатню зацікавленість

сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців питаннями освіти дорослих (у тому числі військових фахівців) та особливостями надання освітніх послуг за освітньо-науковими програмами. Велику значимість для нашого дослідження становить творчий доробок С. Білявця, І. Блощинського, А. Марчук, О. Торічного, В. Ягупова. Виховний аспект цієї проблематики є у центрі уваги А. Галімова, Д. Іщенка, О. Ставицького. Чималу кількість праць присвячено питанням практичної підготовки майбутніх фахівців (А. Мельніков, О. Тогочинський).

Наукові положення, висновки та рекомендації, які містяться у зазначених вище та інших наукових дослідженнях, мають велику цінність для з'ясування особливостей організації та змісту освітнього процесу загалом для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. Але у згаданих та інших дослідженнях в прямій постановці не порушувались питання щодо застосування принципів андрагогіки в організації педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Освітні науки в прикордонній сфері».

Метою статті є обґрунтування принципів андрагогіки в організації педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Освітні науки в прикордонній сфері».

Виклад основного матеріалу. Проведення педагогічної практики відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні науки в прикордонній сфері» забезпечує набуття ад'юнктами таких компетентностей:

здатність вести наукові дискусії з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності, переконувати та впливати на інших учасників колективу; ініціювання інноваційних комплексних проектів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації; соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень; здатність до вдосконалення та розвитку свого інтелектуального та загальнокультурного рівня протягом життя з урахуванням норм і цінностей вітчизняної та зарубіжних освітніх систем, здатність генерувати нові ідеї (креативність); знаходити компромісні рішення та брати на себе відповідальність за їх втілення;

оволодіння педагогічними та загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору. Набуття здатності до педагогічної діяльності; здатності вибудовувати конструктивну взаємодію зі студентами. Реалізація іміджевої складової.

Відповідно завданнями педагогічної практики є:

вивчення організації освітнього процесу у Національній академії;

ознайомлення зі структурою та змістом викладацької діяльності;

опанування методикою підготовки і проведення занять, організації самостійної та індивідуальної роботи курсантів;

ознайомлення з особливостями навчально-методичної діяльності у Національній академії;

з'ясування психологічних аспектів навчання та творчої педагогічної діяльності.

Організаторами педагогічної практики здобувача є начальник науково-організаційного відділу та начальник (завідувач) кафедри, за якою закріплений здобувач відповідно до наказу ректора Національної академії на поточний рік.

Базою для проходження педагогічної практики є кафедра, за якою закріплений здобувач або інший підрозділ, діяльність якого пов'язана з освітнім процесом. Здобувач також може пройти педагогічну практику на інших кафедрах (підрозділах) Національної академії.

Як свідчать результати дослідження (спостереження, опитування, вивчення документації), здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії є, як правило, офіцери, більшість з яких мають достатній власний професійний досвід керівництва підрозділами та персоналом, але які не мають досвіду викладацької діяльності.

Тому обов'язковим є відвідування під час педагогічної практики здобувачами занять, що проводять кращі методисти, досвідчені викладачі Національної академії з метою ознайомлення з різними способами викладання й активізації навчальної діяльності, з різними способами і прийомами оцінювання навчальної діяльності у вищій школі, з особливостями професійної риторики, з елементами педагогічної майстерності, а також набуття вмінь: формулювати навчальну, розвивальну та виховну мету навчального заняття; планувати та організовувати педагогічні заходи.

Загальний обсяг педагогічної практики складає 3 кредити ЄКТС, у тому числі: 80 % загального часу педагогічної практики складає навчально-методична робота (підготовка до занять, методична робота, відвідування та аналіз занять, проведення консультацій, керівництво різними видами діяльності курсантів, у тому числі науковою роботою). Розвиток методичної грамотності майбутнього викладача у складних умовах організації освітньої діяльності у вищому військовому навчальному закладі набуває особливо важливого значення. Методика обґрунтовує побудову військово-педагогічних процесів, розробляє й обґрунтовує нові педагогічні технології військового навчання, в яких реалізувалися б мета й принципи вітчизняної військово-освітньої системи, спрямує здобувачів в їх повсякденній діяльності, допомагає оволодіти обраною спеціальністю.

Решта 20 % загального часу педагогічної практики відводиться на аудиторне навантаження (проведення занять). У відповідності до керівних документів, якщо до навчання в ад'юнктурі здобувач не мав досвіду педагогічної діяльності, він може бути допущений до самостійного проведення занять із курсантами лише після успішного проведення ним пробного заняття.

Дослідники підкреслюють «активність, самостійність дорослої людини в навчанні, її прагнення максимально враховувати власний життєвий,

соціальний, професійний досвід. доросла людина навчається свідомо і вмотивовано, щоб розв'язати важливі для неї професійні проблеми, тому набуті знання і вміння негайно застосовуються на практиці. Провідна роль у власній освіті належить самому фахівцеві; навчання має враховувати індивідуальні особливості того, хто навчається, відповідати його освітнім потребам і стимулювати зростання цих потреб» [3, с. 30]. Тому, на наше переконання, варто звернутися до принципів андрагогіки.

«Андрагогіка – теорія навчання дорослих, яка вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності, а також особливості керівництва останнього з боку професійного педагога» [4].

Беремо до уваги рішення Генеральної сесії ЮНЕСКО 1976 року, за яким «дорослою є людина, яку визнало дорослою суспільство, до якого вона належить». Також враховуємо, що сьогодні доопрацьовується проєкт Закону України «Про освіту дорослих», у якому «доросла особа» трактується як «особа, яка характеризується психофізіологічною та соціальною зрілістю, цивільно правовою дієздатністю, певним рівнем освіти; яка досягла набуття певної соціальної і професійної компетентності, який є необхідним, щоб приймати життєво важливі рішення та здійснювати планування власного життя в контексті суспільного розвитку, прогнозувати результати власних дій та відповідати за ці дії, як передбачають соціальні норми та цінності» [5, с. 38].

У контексті обраної тематики дослідження, а саме організації педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Освітні науки в прикордонній сфері», нас більше цікавить «засвоєння вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності».

Якщо ж розглядати андрагогіку як науку, що виконує реалізацію формули освіти: *nonscholae, sedvitaediscimus* – навчання не для школи, а для життя, то можемо зазначити, що професійний досвід, набутий у професійній діяльності до ад'юнктури, накладається на знання, які здобувач отримує під час навчання, і таким чином відбувається перехід фахівця на новий щабель розвитку (освітньо-науковий).

Слушною є думка, що «на відміну від традиційної педагогіки основним положенням андрагогіки є положення про провідну роль у процесі навчання не того, хто навчає, того, хто навчається. Той, хто навчає, лише надає допомогу щодо виявлення та систематизації особистого досвіду останнього. У такому випадку відбувається заміна пріоритетності педагогічних методів. Замість лекційних методів передбачаються практичні заняття, як правило експериментального характеру, дискусії, ділові ігри тощо» [6]. Ми ж ведемо розмову про педагогічну практику як різновид практичних занять для майбутніх докторів філософії. Педагогічна практика створює для ад'юнкта (того, хто навчається) ситуації наближеної до реальності, коли в майбутній діяльності він буде тим, хто навчає.

До того ж особливістю освітньо-наукової програми «Освітні науки в прикордонній сфері» є поєднання підготовки викладача-науковця та фахівця військової освіти в прикордонній сфері. Програма реалізується з підготовкою здобувачів вищої освіти до професійної діяльності в прикордонній сфері з урахуванням практичної підготовки в органах та підрозділах охорони державного кордону.

Досліджуючи проблеми андрагогіки А.Марчук доходить висновку, що «загальна позиція дорослої людини як активного суб'єкта суспільної діяльності виявляється у її ставленні до навчання. Прагнення особистості до самостійного відповідального прийняття рішення, до цілеспрямованої організації навчальної діяльності надає процесу навчання дорослих сенсу самоосвітньої діяльності» [5, с. 53]. У контексті нашого дослідження, зауважимо, що педагогічна практика (і як компонент освітньо-наукової програми, і як одна із форм навчання ад'юнктів) жодним чином не в силах замінити самоосвіту, але достатньо сприяє їй. З урахуванням попередньо набутого професійного досвіду кожен ад'юнкт може самостійно обирати форми та методи навчання під час педагогічної практики. Важливими чинниками такого вибору будуть такі: тематика дослідження ад'юнкта; специфіка навчальних дисциплін кафедри, за якою ад'юнкт проходить педагогічну практику та проводить заняття з курсантами; вид цих занять; міждисциплінарні зв'язки тощо. З позицій, андрагогіки, вважаємо, кафедра має забезпечити свободу такого вибору для кожного ад'юнкта.

Доречно згадати, що одним із освітніх компонентів освітньо-наукової програми «Освітні науки в прикордонній сфері» є «Основи андрагогіки». Метою вивчення навчальної дисципліни є глибоке засвоєння та розуміння ад'юнктами уявлень щодо теорії та методики освіти дорослих у контексті безперервного становлення особистості; набуття практичних навичок і вмінь з технології організації навчання дорослих заснованих на андрагогічних принципах. Основними завданнями курсу є ознайомлення ад'юнктів з теоретико-методологічними засадами андрагогіки як галузі науково-педагогічного знання та сфери соціальної практики; особливостями процесу навчання дорослих; із закономірностями та тенденціями розвитку освіти і самої андрагогіки; з андрагогічними концепціями та ідеями; основними організаційними формами та технологіями навчання; андрагогічними засадами професійного розвитку особистості. Реалізацію цього освітнього компоненту передбачено протягом другого курсу навчання (III–IV семестр). Здобувачі, засвоївши принципи андрагогіки, мають можливість застосувати їх безпосередньо під час педагогічної практики, яка проходить наприкінці другого курсу навчання (IV семестр). Особливе значення має вивчення теми 5 (Сучасна практика навчання дорослих), теми 7 (Особливості освіти дорослих) та теми 8 (Дистанційне навчання в системі навчання дорослих).

З урахуванням зазначеного нами в основу організації педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за цією

програмою пропонуємо взяти такі принципи андрагогіки:

- принцип використання позитивного досвіду професійної діяльності в прикордонній сфері;

- принцип коректування умінь, переконань та установок, що перешкоджають розвитку та удосконаленню;

- принцип індивідуалізації з урахуванням специфіки тих навчальних дисциплін, викладання яких в подальшому є найбільш ймовірним;

- свідоме ставлення здобувача до виконання завдань педагогічної практики;

- принцип безперервності актуалізації результатів педагогічної практики – їх швидке застосування в професійній діяльності.

Андрагогічний підхід враховує, що доросла, зокрема офіцер з певним професійним досвідом, людина є самостійною у прийнятті рішень. Хоча обмінятися досвідом між колегами не буде зайвим. Відтак, під час педагогічної практики керуємося принципом взаємодопомоги.

З урахуванням принципів андрагогіки педагогічна практика ад'юнктів може проходити в таких формах:

- проведення практичних (лабораторних, семінарських) занять згідно затвердженого індивідуального плану педагогічної практики ад'юнкта;

- участь у розробленні різних видів навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни;

- підготовка ділових ігор, кейсів і матеріалів для практичних робіт, складання контрольних завдань і тестів;

- перевірка контрольних робіт, рефератів курсантів;

- відвідування занять досвідчених викладачів фахових дисциплін, експертів і фахівців у галузі наукового дослідження ад'юнкта;

- керівництво науково-дослідною роботою курсантів;

- проведення консультацій з курсантами.

Формування компетентностей щодо професійного виконання педагогічної діяльності відбувається поетапно у процесі педагогічної практики. Це зумовлюється її змістом, обсягом та спрямованістю.

Планування та облік навчальної, методичної та організаційної роботи, яка виконується ад'юнктами в межах педагогічної практики, здійснюався відповідно до «Інструкції з планування та обліку діяльності науково-педагогічного складу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького».

Як засвідчили результати проведеного опитування, 79 % ад'юнктів вважають, що набули професійно-педагогічних компетентностей під час педагогічної практики саме завдяки реалізації принципів андрагогіки. Виконана навчальна робота була облікована на кафедрі, її відображено у звітних документах кафедри до науково-організаційного відділу аналогічно, як робота, яку виконують решта представників науково-педагогічного складу. Це також є одним із елементів андрагогічного підходу.

Здобувачі, які здобувають ступінь вищої освіти доктора філософії поза

ад'юнктурою, можуть звільнятися від педагогічної практики та атестуються кафедрою на підставі наданої звітної документації.

Результати педагогічної практики кожного ад'юнкта оцінюються комплексно, з урахуванням всієї сукупності показників, що відображають їх готовність та здатність виконувати роль тих, хто надає освітні послуги у вищому військовому навчальному закладі прикордонного відомства. Тому за результатами проходження педагогічної практики ад'юнкта має знати та розуміти:

Сутність планування та організації освітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі;

Вимоги до навчально-методичного забезпечення освітнього процесу; основні цілі модернізації вищої освіти України та сутність інноваційних технологій навчання у вищій військовій освіті;

сучасні підходи до проектування, моделювання і конструювання військово-педагогічної діяльності;

нормативно-правову базу Національної академії організації освітнього процесу;

методики прийняття рішень та критерії оцінки якості забезпечення освітнього процесу з дисципліни;

ефективні процедури оцінювання та способи обліку успішності навчання курсантів;

етичні норми професійної діяльності військового педагога;

принципи дотримання академічної доброчесності здобувачами та науково-педагогічним складом Національної академії;

вміти:

застосовувати сучасні ефективні методи, засоби і технології викладання у військово-педагогічній діяльності;

впроваджувати наукові досягнення в освітній процес, зокрема інтегрувати їх до навчального контенту навчальної дисципліни;

застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для планування, організації та реалізації освітнього процесу;

виявляти між дисциплінарні зв'язки у визначеній проблемі;

розробляти та реалізовувати програму навчальної дисципліни з використанням підходів Європейського освітнього простору;

демонструвати культуру академічної доброчесності.

У результаті проходження педагогічної практики ад'юнкт набуває програмні результати навчання відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні науки в прикордонній сфері»:

користуватися нормативно-правовими і програмно-методичними документами, що визначають роботу у вищому військовому навчальному закладі; обґрунтовувати необхідність внесення запланованих змін у наукову роботу та освітню діяльність;

здійснювати ефективну комунікацію в навчальному середовищі; грамотно структурувати та викладати думки в наукових працях; визначати особливості

комунікації у військово-науковому середовищі, виділяти та характеризувати специфіку наукової комунікації;

здійснювати автоматизований контроль навчальних досягнень курсантів за допомогою систем електронного тестування; здійснювати управління навчально-пізнавальною діяльністю курсантів за допомогою інформаційно-комунікаційних освітніх технологій;

генерувати, проектувати та творчо застосовувати нові та відомі форми, методи і засоби навчання; розробляти інноваційні освітні технології, дидактичні засоби для забезпечення ефективного освітнього процесу; впроваджувати інноваційні прийоми в педагогічному процесі з метою створення умов для ефективної мотивації до навчання курсантів;

здійснювати моніторинг, оцінювати ефективність сучасних інноваційних освітніх технологій та дидактичних засобів навчання. Оцінювати ефективність інноваційних процесів в освіті; діагностувати процеси, ситуації та проблеми професійної діяльності;

діагностувати процеси, ситуації та проблеми освіти дорослих, оцінювати ефективність підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців;

здійснювати викладацьку діяльність у вищій школі, володіти способами взаємодії з колективом та окремими курсантами. Керувати аудиторією з використанням вербальних та невербальних прийомів комунікації. Публічно представляти результати наукових досліджень Володіти методикою створення мультимедійних презентацій;

творчо застосовувати нові та відомі форми, методи і засоби навчання та виховання, розробляти педагогічні технології, дидактичні засоби для забезпечення ефективного освітнього процесу у вищому військово-навчальному закладі;

здійснювати моніторинг освітніх процесів взагалі та навчальної діяльності військовослужбовців зокрема, оцінювати ефективність інноваційних процесів у вищій військовій освіті;

демонструвати педагогічну культуру, етичну поведінку викладача. Виявляти, ставити та вирішувати наукові завдання та проблеми у галузі військової педагогіки, навчання військовослужбовців. Здійснювати управління процесами навчальної діяльності, виховання та розвитку особистості курсанта;

раціонально планувати педагогічну діяльність, визначати її завдання, створювати оптимальні умови для діяльності; реалізовувати можливості самоуправління, самовиховання.

Оцінювання результатів педагогічної практики ад'юнкта на кафедрі має відбуватися за рівнем набуття ним вказаних компетентностей.

За підсумками проходження педагогічної практики здобувач подає до науково-організаційного відділу:

звіт про проходження педагогічної практики;

індивідуальний план проходження педагогічної;

щоденник педагогічної практики;

відгук наукового керівника за результатами педагогічної практики.

За результатами проходження педагогічної практики ад'юнкту виставляється сумарна оцінка, яка включає оцінку виконання індивідуального плану проходження педагогічної практики, оформлення звітної документації, захист звіту.

Висновки. Отже, педагогічна практика є обов'язковою складовою та невід'ємним освітнім компонентом освітньо-наукової програми «Освітні науки в прикордонній сфері». З урахуванням вікового фактору, досвіду діяльності переважної більшості ад'юнктів на керівних посадах, досвіду роботи з персоналом, вважаємо необхідним враховувати такі принципи андрагогіки в організації педагогічної практики їх педагогічної практики:

принцип використання позитивного досвіду професійної діяльності в прикордонній сфері;

принцип коректування умінь, переконань та установок, що перешкоджають розвитку та удосконаленню;

принцип індивідуалізації з урахуванням специфіки тих навчальних дисциплін, викладання яких в подальшому є найбільш ймовірним;

свідоме ставлення ад'юнкта до виконання завдань педагогічної практики;

принцип безперервності актуалізації результатів педагогічної практики – їх швидке застосування в професійній діяльності.

Урахування кожного з перерахованих принципів андрагогіки передбачає його детальне вивчення, аналіз, обґрунтування, визначення методики реалізації. Це може становити перспективу подальших розвідок у даному напрямі.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади (2021): Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 року № 467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2021-п#Text>
3. Мандрик Є. В. Система післядипломного педагогічного забезпечення професійної діяльності інженерно-технічного персоналу ДПСУ : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький. 2009. 243 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
5. Марчук А. В. Андрагогіка Андрагогіка: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 300 с.
6. Мірошніченко В. І. Розвиток правової культури офіцерів-прикордонників на основі використання андрагогічного підходу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць* / гол. ред. Г. П. Шевченко. Вип. 3 (92). – Сєверодонецьк : вид-во СХУ імені Володимира Даля, 2020. – С. 150–162.

References:

1. Provyshchu osvitu (2014) : Zakon Ukrainy vidvid 01.07.2014 № 1556-VII // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2014, № 37-38, st. 2004. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [in Ukrainian]

2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vyshchiviiskovi navchalni zaklady (2021): Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 travnia 2021 roku № 467.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2021-p#Text>[inUkrainian]

3.MandrykYe. V. (2009) Systema pislidyplomnoho pedahohichnoho abezpechennia profesiinoi diialnosti inzhenerno-tekhnichnoho personalu DPSU [The system of postgraduate pedagogical support of professional activity of engineeringand technical personnelof SBGS] : dys. ... kand. ped. nauk. Khmelnytskyi. 2009. 243 s. [in Ukrainian]

4. Honcharenko S. U. (1997) Ukrainskyipedahohichnyislovnyk[Ukrainian pedagogical dictionary]. K. : Lybid, 1997. 376 s. [inUkrainian]

5. Marchuk A.V. (2020) Andrahohika: navchalnyiposibnyk [Andragogy]. Lviv: LvDUVS, 2020. 300 s.[inUkrainian]

6.Miroshnichenko V.I. (2020) Rozvytok pravovoi kultury ofitseriv-trykordonnykiv na osnovi vykorystannia andrahohichnoho pidkhodu [Development of legal culture of border guards based on the use of andragogical approach]. Dukhovnist sobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats / hol. red. H. P. Shevchenko. Vyp. 3 (92). – Sievierodonetsk : vyd-vo SNU imeni Volodymyra Dalia, 2020. – S. 150–162. [in Ukrainian]